

TOPÇUBAŞOV BEYNƏLXALQ ARBİTRAJI

CAVABDEH MEMORANDUMU

Cavabdeh tərəf “SOBA” LTD

4C

27.11.2022

MÜNDƏRİCAT

İSTİFADƏ OLUNMUŞ MƏNBƏLƏR.....	3
FAKTLARIN TƏQDİMƏTİ.....	4
ARQUMENTLƏRİN XÜLASƏSİ.....	5
ARQUMENTLƏR.....	5
I. Mübahisə Atlantida Krallığının Rusiyaya tətbiq etdiyi sanksiyalarla bağlı olduğu üçün işə arbitrajda baxıla bilməz və işə məhkəmədə baxılmalıdır.....	5
II. İddiaçının arbitraja müraciət etməmişdən əvvəl ilkin mediasiya sessiyasında iştirakı tələb olunur	10
III. Tərəflər arasında bağlanmış Müqaviləyə uyğun olaraq, Cavabdeh öz öhdəliyini icra etmiş, Müqavilə üzrə nəzərdə tutulmuş ilk rüb üçün taxılı İddiaçıya təhvil vermişdir.....	10
IV. Taxılın qəza nəticəsində məhv olmasına görə məsuliyyət İddiaçıya aiddir.....	12
V. Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiqi şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsidir.....	15
VI. İddiaçı Cavabdeh “Soba” LTD-dən öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar ödəniş tələb edə bilməz	18
VII. İddiaçının Cavabdeh tərəfindən uçot faiz dərəcəsində faiz və arbitraj xərclərinin ödənilməsini tələb etmək hüququ yoxdur.....	19
TƏLƏBLƏR.....	20
I. Arbitraj tribunalının hazırkı mübahisəyə baxmağa səlahiyyəti yoxdur və mübahisəyə məhkəmələrdə baxılmalıdır.	20
II. Arbitraj tribunalı mübahisəyə baxmaq barədə səlahiyyətinin olması nəticəsinə gələrsə, Cavabdeh tərəfindən heç bir öhdəliyin pozulmaması barədə qərar qəbul edilsin	21
III. Əgər arbitraj tribunalı mübahisəyə baxmaq barədə səlahiyyətinin olması qənaətinə gələrsə, Cavabdehə ödənilməli məbləğ iddia məbləğindən çıxıldıqdan sonra yerdə qalan məbləğin üzərinə heç bir faiz və dəbbə pulu gəlinmədən ödənməsi qəet edilsin.....	21
ARBİTRAJA MÜRACİƏT.....	22

İSTİFADƏ OLUNMUŞ MƏNBƏLƏR

Milli qanunvericilik

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi, 1999 (10.1; 135.7; 152.3; 152.10; 390.7; 404.1; 404.2; 422.1; 409.3; 438; 447.1; 448.2; 448.4; 556.4; 570.1.2; 631.2; 859.3)
2. “Avtomobil nəqliyyatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 54.1 (2008)
3. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 53, 149.2.3 və 218-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı (12.07.2016)
4. Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 372.5-ci maddəsinin həmin Məcəllənin 155, 156 və 372.4-cü maddələri ilə müqayisəli şəkildə şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı (27.08.2012)
5. “Beynəlxalq arbitraj haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu, 8; 36 (1999)
6. Əsədov Bağır, “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin elmi-praktik kommentariyası”, 2017.
7. “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu, 1.0.9; 3.2; 29.7 (2019)
8. “Nəqliyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 18.1; 18.2 (1999)

Beynəlxalq mənbələr

1. Atlantida Krallığı Mülki Prosesual Məcəlləsi (522.10)
2. Dorothee Schramm, Elliott Geisinger, Philippe Pinsolle, “Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention”, 2010
3. Incoterms 2020: Transport obligations, costs and risks (2020), <https://2go.iccwbo.org/incoterms-2020-practical-free-wallchart.html> (last visited Nov. 11, 2022)
4. International Law Commission: Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries (1966), https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_1_1966.pdf (last visited Nov. 15, 2022)
5. New York Arbitration Convention, 1958 (2(1); 2(3); 5(2(a)))
6. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, 1980 (31(a); 64(b); 66; 67)
7. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985 (1; 42)
8. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 1994 (6.2.2(a)(b)(c)(d))
9. Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969 (62)

FAKTLARIN TƏQDİMƏTİ

1. İddiaçı ilə Cavabdeh arasında 10 dekabr 2021-ci il tarixdə alqı-satqı müqaviləsi imzalanmışdır. Həmin Müqaviləyə əsasən Cavabdeh İddiaçını 2022-ci il ərzində 10 000 ton taxılla təmin etməli idi. Müqavilənin ümumi dəyəri 2 200 000 ABŞ dolları, taxılın 1 tonu 220 ABŞ dolları olaraq müəyyən edilmişdi.
2. Müqavilə imzalanarkən tərəflərin niyyəti ondan ibarət olmuşdur ki, Cavabdeh Rusiya Federasiyasından 10 000 ton taxıl alaraq İddiaçıya təqdim edəcək. Tərəflər arasında Müqavilə imzalandıqdan təxminən 2 ay sonra sonra Cavabdeh malların ilk rüblük hissəsini İddiaçıya göndərmişdir. Lakin yolda qəza baş vermiş və mallar məhv olmuşdur.
3. 1 mart 2022-ci il Cavabdeh İddiaçıya rəsmi müraciət edərək bildirmişdir ki, Mallar nəqliyyat şirkətinə təqdim edildikdən sonra onlara görə məsuliyyəti Alıcı daşdığı üçün İddiaçıya təqdim edilmiş 2 500 ton buğda üçün müəyyən edilən 550 000 ABŞ dolları vəsait 5 iş günü ərzində ödənilməlidir.
4. 5 mart 2022-ci il tarixində İddiaçı ödəniş tələbini qəbul etməmiş, və Cavabdehin xəbərdarlığını nəzərə almamışdır.
5. 10 mart 2022-ci il tarixində Cavabdeh İddiaçıya rəsmi məktub yazaraq müqavilə üzrə öhdəliklərini icrasının qeyri-mümkün olduğunu və 6 mart 2022-ci il tarixdə Rusiya Federasiyasına tətbiq edilmiş sanksiyalara görə artıq oradan taxıl ixrac etməyin mümkün olmadığını, bu səbəbdən Müqaviləyə xitam verdiyini bildirmişlər. Həmçinin Cavabdeh İddiaçıdan müqavilə üzrə 2500 ton taxıl üçün 550 000 ABŞ dollarını dərhal ödəməyi tələb etmişdir.
6. Cavabdeh İddiaçıya qarşı Atlantida Krallığında iddia qaldırmış və işə xarici arbitrajda baxılmamalı olduğunu vurğulamışdır. Məhkəmə həmin mübahisəni icraata qəbul etmişdir.
7. 10 mart 2022-ci il tarixində Cavabdehin iddiasına əsasən Atlantida Krallığı Sahil Kommersiya Məhkəməsi qərar çıxarmış və müəyyən etmişdir ki, mübahisə Atlantida Krallığının Rusiyaya tətbiq etdiyi sanksiyalarla bağlı yarandığı üçün işə xarici arbitrajda baxıla bilməz.
8. Belə ki, Müqaviləyə əsasən Cavabdeh öz öhdəliklərini icra edib malı İddiaçıya göndərmiş, müqavilənin icrası üçün bütün vacib öhdəlikləri yerinə yetirmişdir. Buna görə də İddiaçı Müqavilə üzrə müəyyən edilmiş ilk rüb üçün 550 000 ABŞ dollarını və gecikmə üçün hesablanan dəbbə pulunu Cavabdehə ödəməlidir.

ARQUMENTLƏRİN XÜLASƏSİ

- I. Mübahisə Atlantida Krallığının Rusiyaya tətbiq etdiyi sanksiyalarla bağlı olduğu üçün işə arbitrajda baxıla bilməz və işə məhkəmədə baxılmalıdır.
- II. İddiaçının arbitraja müraciət etməmişdən əvvəl ilkin mediasiya sessiyasında iştirakı tələb olunur.
- III. Tərəflər arasında bağlanmış Müqaviləyə uyğun olaraq, Cavabdeh öz öhdəliyini icra etmiş, Müqavilə üzrə nəzərdə tutulmuş ilk rüb üçün taxılı İddiaçıya təhvil vermişdir.
- IV. Taxılın qəza nəticəsində məhv olmasına görə məsuliyyət İddiaçıya aiddir.
- V. Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiqi şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsidir.
- VI. İddiaçı Cavabdeh “Soba” LTD-dən öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar ödəniş tələb edə bilməz.
- VII. İddiaçının Cavabdeh tərəfindən uçot faiz dərəcəsində faiz və arbitraj xərclərinin ödənilməsini tələb etmək hüququ yoxdur.

ARQUMENTLƏR

- I. **Mübahisə Atlantida Krallığının Rusiyaya tətbiq etdiyi sanksiyalarla bağlı olduğu üçün işə arbitrajda baxıla bilməz və işə məhkəmədə baxılmalıdır.**

10 dekabr 2021-ci ildə “Supermarket” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti (bundan sonra “İddiaçı”) ilə Atlantida Krallığının qanunvericiliyinə uyğun qeydiyyatdan keçən və fəaliyyət göstərən, “Soba” LTD şirkətinin Azərbaycan Respublikasında qeydiyyatdan keçmiş və fəaliyyət göstərən filialı (bundan sonra “Cavabdeh”) arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanmışdır. Müqaviləyə əsasən Cavabdeh 10 000 ton taxılı (bundan sonra “Mallar”) İddiaçıya təhvil verməyi, İddiaçı isə Cavabdehin həmin Mallarını təhvil alıb haqqını ödəməyi öhdəsinə götürür. Müqavilənin 7.2-ci bəndində tərəflər arasında yaranan mübahisələrin arbitrajla həll edilməsi ilə bağlı razılaşma mövcuddur. Lakin Atlantida Krallığının Mülki Prosessual Məcəlləsinin 522-ci maddəsinin 10-cu bəndinə və “Xarici arbitraj qərarlarının tanınması və icra edilməsi haqqında” BMT-nin 1958-ci il 10 iyun tarixli Nyu-York Konvensiyasının II maddəsinə əsasən hazırki mübahisəyə arbitrajda baxıla bilməz.

- A) **1. İddiaçının mövqeyinə görə satıcının Malları üçüncü ölkə kimi mütləq Rusiyadan almalı olduğu barədə Müqavilədə qeyd yoxdur və alıcı bununla bağlı aksept verməmişdir. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, tərəflər kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisələr olduğu üçün Müqavilədə qeyd**

olunmayan müəyyən məsələlər işgüzar adətlər və biznes praktikasına ilə tənzimlənmə bilər. Belə ki, Mülki Məcəllənin 404.1-ci maddəsinə əsasən Müqavilə şərtlərini təfsir edərkən məhkəmə təkcə müqavilədəki söz və ifadələrin hərfi mənasını deyil, həm də tərəflərin iradə ifadəsinin həqiqi mənasını, bütövlükdə müqavilənin hərfi mənasının onun digər şərtləri və mənası ilə müqayisəsini nəzərə alır. Bu zaman bütün müvafiq hallar, o cümlədən müqaviləyə qədərki danışıqlar və yazışmalar, tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərində yaranmış praktika, işgüzar adətlər, tərəflərin sonrakı hərəkətləri nəzərə alınır.¹ Həmin Məcəllənin 10.1-ci maddəsinə əsasən sahibkarlıq fəaliyyətinin hər hansı sahəsində təşəkkül tapan və geniş tətbiq edilən, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan davranış qaydası, hansısa aktda qeyd edilib-edilmədiyindən asılı olmayaraq, işgüzar adət sayılır.

Belə ki, “Soba” LTD şirkəti 15 ildən çoxdur ki, dənli bitkilərin Rusiya və bir çox Cənub-Şərqi Asiya ölkələrindən idxal və ixracı ilə məşğul olan müəssisədir. Müştərilərə məhsulların göndərilməsi əsasən alıcının lokasiyasından və mövcud ən yaxın bazar nəzərə alınmaqla həyata keçirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, hazırki işdə alıcı Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərir və təbii olaraq Qafqazda ən çox taxıl ixrac payına malik ölkədən, yəni Rusiyadan malların alınması göndərilməsi işgüzar qaydalardan irəli gəlmişdir. Belə ki, Rusiya taxıl bazarı hazırda dünyada məşhur olmaqla bərabər Azərbaycana ən yaxın lokasiyada yerləşir. Xərclərin azaldılması və məkan nəzərə alınmaqla Malların Rusiyadan alınması təbii və gözlənilən haldır. Mülki Məcəllənin 409.3-cü maddəsində isə qeyd olunur ki, əgər bu Məcəllədən, işgüzar adətdən və tərəflərin əvvəlki işgüzar münasibətlərindən ayrılıqda irəli gəlmirsə, susmaq aksept sayılır. Həmin Məcəllənin 390.7-ci maddəsinə görə əgər müqavilə şərti onun iştirakçıları tərəfindən və ya dispoziitiv norma ilə müəyyənləşdirilməyibsə, müvafiq şərtlər tərəflərin münasibətlərinə tətbiq edilə bilər işgüzar adətlərlə müəyyənləşdirilir. Göründüyü kimi Malların alınacağı ölkənin Rusiya seçilməsi məhz işgüzar adətdən irəli gəlmiş və bu səbəblə Müqavilədə qeyd edilməmişdir.

2. İddiaçı tərəf iddia etmişdir ki, Müqavilə qüvvədə olduğu müddət ərzində yalnız Rusiyadan mal ixrac etməyin mümkünsüzlüyü nəzərə alınmalı və məhz bu əsasla da müqaviləyə xitam verilməli olması barədə qeyd daxil edilməli idi. Həmçinin İddiaçı qeyd etmişdir ki, Satıcı 1 il ərzində 10 000 ton taxılı yalnız bir ölkədən ixrac edə biləcəyini, bu sahədə heç bir problem yaşamayacağını əvvəlcədən qəti şəkildə proqnozlaşdırma bilməzdi. Əvvəlcədən görülməyən və eyni şəraitdə də başqa şəxs tərəfindən qabaqcadan görülməsi mümkün olmayan bir halın Müqaviləyə şərt olaraq daxil edilməsi qeyri-mümkündür. Hansı ki, Satıcı İddiaçının da bildiyi kimi (və ya bilməli olduğu kimi)

¹ Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi, maddə 404.2 (1999)

Müqavilə müddəti ərzində Malları Rusiyadan almağı planlaşdırmışdır. Ancaq Atlantida Rusiyaya sanksiyalar tətbiq edilmiş və Rusiyaya istənilən köçürmələr qadağan edilmişdir. Bundan sonra, bütün dünyada taxılın qiyməti 200 ABŞ dollarından 300 ABŞ dollarına qalxmış, buna görə də Cavabdeh fors-major vəziyyətlə üzləşmiş və Müqaviləyə xitam vermişdir. Qeyd olunduğu kimi, Rusiyaya sanksiyaların tətbiq edilməsi, bazarda taxıl qiymətlərinin kəskin artımı nə Saticının, nə də başqa şəxsin proqnozlaşdırma bilməyəcəyi hallardır. Cavabdeh tərəfindən Müqaviləyə xitam verilməsinin səbəbi məhz İddiaçı tərəfindən müəyyən olunmuş əlavə vaxt ərzində öhdəliyin yerinə yetirilməməsi və Müqavilənin icrasının qeyri-mümkünlüyü olmuşdur. Mülki Məcəllənin 447.1-ci maddəsinə əsasən əgər ikitərəfli müqavilənin bir tərəfi müqavilədən irəli gələn öhdəlikləri icra etmərsə, müqavilənin digər tərəfi öhdəliklərin icrası üçün təyin etdiyi əlavə müddət nəticəsiz qurtardıqdan sonra müqavilədən imtina edə bilər. Həmçinin “Malların beynəlxalq alqı-satqı müqavilələri haqqında” BMT Konvensiyasının 64 (1)(b) maddəsinə əsasən alıcı satıcı tərəfindən müəyyən olunmuş əlavə müddət ərzində qiyməti ödəmək və ya malların göndərilməsini qəbul etmək öhdəliyini yerinə yetirmədikdə və ya belə qaydada müəyyən olunmuş müddət ərzində bunu etməyəcəyini bəyan etdikdə Saticı müqaviləyə xitam verdiyini bəyan edə bilər.

3. İddiaçı tərəf Cavabdehin müqavilənin predmeti olan məhsulları ancaq bir ölkədən idxal edə biləcəyini əvvəlcədən proqnozlaşdırma bilmədiyini və dünyada taxıl istehsal edən başqa ölkələr olduğu üçün ondan bunu gözləməyin ağılabatan olmadığını qeyd etmişdir. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, İddiaçı tərəfin öz sahəsində peşəkar fəaliyyət göstərən müəssisə olaraq Cavabdeh tərəfin hansı bazarlardan (ölkələrdən) mal alaraq ixrac etdiyini bilməməsi qeyri-mümkün haldır. İddiaçı tərəf öz maraqlarını və gözləntilərini nəzərə alaraq Cavabdehlə müqavilə bağlamış, hansı ki bu halda Malların hansı ölkədən ixrac olunması İddiaçının birbaşa maraq dairəsidir. İddiaçı tərəfin vurğuladığı kimi kommersion fəaliyyətini həyata keçirən zaman sahibkarlardan öz işi ilə əlaqəli lazım olan təcrübənin nümayiş etdirilməsi gözlənilir. **Qeyd edilən təcrübənin nümayiş etdirilməməsi İddiaçıya Malların hansı ölkədən ixrac ediləcəyini bilməməsi və ya proqnozlaşdırma bilməməsi üçün əsas vermir.**

B) İddiaçının mövqeyinə əsasən iddia sanksiya ilə bağlı yaranmadığı üçün mübahisəyə Müqavilədə nəzərdə tutulduğu kimi arbitrajda baxılmalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, tərəflər arasında mübahisə İddiaçının Cavabdehin öhdəliklərini icra etməməsi nəticəsində ona zərər vurulmasını iddia etməsi ilə bağlı olmuşdur. Ümumiyyətlə iddianı fərdiləşdirən iki elementə rast gəlmək olar: **iddiyanın predmeti və onun əsası (məsələn, AR MPM-in 53, 153-cü maddələri). İddiyanın predmeti dedikdə, iddiaçının,**

barəsində qərar qəbul olunmasını xahiş etdiyi subyektiv hüququ (hazırki işdə “tələb etmək hüququ”) başa düşülür. İddianın predmetinə qanunla qorunan maraqları, o cümlədən bütövlükdə hüquq münasibətlərini aid etmək olar.² İddianın əsasını isə irəli sürülən iddia tələblərinin əsaslandırıldığı **hüquqi faktlar** təşkil edir.³ İndi isə Atlantida Krallığının müvafiq maddəsini diqqətinizə çatdırmaq istərdik: Atlantida Krallığı MPM-in 522-ci maddəsinin 10-cu bəndinə əsasən Atlantida Krallığının digər ölkələrə tətbiq etdiyi sanksiyalara əməl edən fiziki və hüquqi şəxslərə qarşı həmin sanksiyalar ilə bağlı yaranan iddialar üzrə mübahisələrə arbitrajda baxıla bilməz. Maddənin tələbi ondan ibarətdir ki, tərəflər arasında mövcud olan mübahisə sanksiyalar ilə bağlı olaraq yaranan iddia üzrə olduğu təqdirdə iş arbitrajda baxıla bilməz. Yəni iddianın yaranmasının əsası məhz sanksiyalar olmalıdır. Qeyd olunan maddənin mahiyyətini iddianın **predmeti** deyil, məhz **əsas** təşkil edir. Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi hazırki işdə iddianın predmeti iddiaçının tələb etmək hüququ (zərərin tələb edilməsi), iddianın əsasını isə irəli sürülən iddia tələblərinin əsaslandırıldığı hüquqi fakt AK-nın Rusiyaya tətbiq etdiyi sanksiyalar təşkil edir.

Əlavə olaraq İddiaçı tərəf iddia etmişdir ki, Müqavilənin ləğvinin bilavasitə səbəbi taxılın qiymətinin qalxmasıdır. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, İddiaçı tərəfə **10 mart 2022-ci il** göndərilmiş xitam bildirişində Müqaviləyə “6 mart 2022-ci il tarixində Atlantida Krallığı Rusiya Federasiyasına qarşı sanksiyalar tətbiq etməsi və ora edilən bütün ödənişləri qadağan etməsi” səbəbilə xitam verildiyi qeyd olunmuşdur. Taxılın qiymətinin artımı isə Müqaviləyə xitam verildikdən sonra baş vermişdir. Hansı ki, **15 mart 2022-ci il** hazırlanmış cavab bildirişində Cavabdehin fors-major halla üzləşməsi halı (taxıl qiymətinin kəskin artımı) qeyd olunmuşdur.

Nəticə olaraq, İddiaçının iddiası sanksiyalarla bağlı olaraq yarandığı üçün Atlantida Krallığı MPM-in 522-ci maddəsinin 10-cu bəndinə əsasən hazırki iş arbitrajda baxıla bilməz.

C) İddiaçı tərəfin iddiasına əsasən, Nyu-York Konvensiyasının 2-ci maddəsi “arbitraj çəkişməsinin predmeti ola biləcək mübahisə”-nin yalnız daxili qanunvericiliyə əsasən müəyyən edilə bilməsini nəzərdə tutmur. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, Konvensiyanın 2-ci maddəsi digər bütün maddələr kimi **arbitraj tribunallarına deyil, məhz Razılaşan Dövlətlərə və onların məhkəmələrinə**

² Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 53, 149.2.3 və 218-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı (12.07.2016)

³ Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 372.5-ci maddəsinin həmin Məcəllənin 155, 156 və 372.4-cü maddələri ilə müqayisəli şəkildə şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun Qərarı (27.08.2012)

ünvanlanmışdır.⁴ Belə ki, qeyd olunan maddə dövlətlərin məhkəmələrinə “arbitraj çəkişməsinin predmeti ola biləcək” münasibətləri müəyyən edərək işlərin xarakterinə və mövcud faktlara əsasən hüququn seçilməsi ilə bağlı dizpozitiv imkan tanımışdır. Belə ki, Cavabdeh AK Sahil Kommersiya Məhkəməsində iddia qaldırmış və məhkəmə işin xarakterini və faktları nəzərə alaraq müəyyən etmişdir ki, AK MPM-in 522-ci maddəsinə uyğun olaraq işə arbitrajda baxıla bilməz və buna uyğun olaraq, nə Nyu-York Konvensiyasının 2-ci maddəsinə, nə də “Beynəlxalq arbitraj haqqında” Qanunun 8-ci maddəsinə əsasən işin arbitrajda baxılması tələb edilə bilməz. Əlavə olaraq, belə qərar gələcəkdə icra üçün Atlantida Krallığına gəldikdə də Konvensiyanın 5-ci və Qanunun isə 36-cı maddəsinə əsasən tanınma və icrasından imtina olunacaqdır. Həmçinin gələcəkdə icra edilə bilməyən qərarın çıxarılması hüququn effektivlik prinsipi ilə də ziddiyyət təşkil edəcəkdir. İcrası mümkün qərarın çıxarılması və effektivlik prinsipinin təmin edilməsi məqsədilə “arbitraj çəkişməsinin predmeti ola biləcək mübahisə” Atlantida Krallığının qanunvericiliyə əsasən müəyyən edilməlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Konvensiya “arbitraj yolu ilə həll edilə bilən” predmetlərin növlərini müəyyən etmir. V (2) (a) maddəsinin mətni, mübahisənin predmetinin tanınması və icrası tələb olunduğu “həmin ölkənin qanunvericiliyinə uyğun olaraq” arbitraj yolu ilə həll oluna bilib-bilmədiyini müəyyən etmək üçün icraçı məhkəməni xüsusi olaraq istiqamətləndirir. Bu ifadəyə uyğun olaraq, icraçı məhkəmə mübahisənin arbitraj yolu ilə həll oluna biləcəyini qiymətləndirmək üçün arbitrajın aparıldığı ölkənin qanunvericiliyini və ya hər hansı digər qanunu deyil, ardıcıl olaraq **öz milli qanunlarını** tətbiq etməlidir.⁵ Nəticə etibararı ilə belə qərar gələcəkdə icra üçün Atlantida Krallığına gəldikdə də Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsasən tanınma və icrasından imtina olunacaqdır. İddiaçının mövqeyinə görə Konvensiyanın V maddəsinin (II)(a) bəndinə əsasən milli məhkəmələr qərarın icra və ya tanınmasına icazə verə bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, Atlantida Krallığının qanunvericiliyində təsbit olunmuş 522-ci maddə işin arbitrajda baxılmasını istisna edir. Həmçinin AK Sahil Kommersiya Məhkəməsinin 10 mart 2022-ci il tarixli qərarı məhz məhkəmənin icra ilə bağlı mövqeyini əks etdirir. Nəticə olaraq, adıçəkilən maddənin müəyyən etdiyi dizpozitiv qayda üçün mümkün hüquqi nəticə məlumdur. Normanın tətbiqi zamanı güman və ehtimala deyil, məhz artıq tərəflərə məlum olan AK milli məhkəməsinin mövqeyinə əsaslanmaq qanun normasının düzgün tətbiqi üçün zəruridir.

⁴ Dorothee Schramm, Elliott Geisinger, Philippe Pinsolle, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*, 39 (2010)

⁵ UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on The Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, 231 (2016)

II. İddiaçının arbitraja müraciət etməmişdən əvvəl ilkin mediasiya sessiyasında iştirakı tələb olunur.

İddiaçının mövqeyinə əsasən “Mediasiya haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 3.2-ci maddəsi yalnız məhkəməyə müraciət etməmişdən əvvəl mediasiya prosesinin məcburi olduğunu nəzərdə tutmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, Qanununun 1.0.9-cu maddəsi məhkəmə və arbitraj (münsiflər məhkəməsi) ifadələrini bir-birindən fərqləndirir. Ancaq Qanununun 29.7-ci maddəsinə nəzər salsaq aydın olur ki, tərəflər arayışı və ya protokolu əldə etdikdən sonra məhkəməyə və ya arbitraja (münsiflər məhkəməsinə) müraciət edə bilər və həmin müraciətə müvafiq arayış və ya protokol əlavə edilməlidir. Nəticə olaraq arbitraja müraciət etmək üçün tərəflər öncə ilkin mediasiya sessiyasında iştirak etməli və nəticəni əks etdirən protokol və ya arayışı aldıqdan sonra arbitraja müraciət etməlidir. İddiaçı ilkin mediasiya sessiyasında iştirak etmədiyinə görə hazırkı arbitraj işinə xitam verilməlidir.

III. Tərəflər arasında bağlanmış Müqaviləyə uyğun olaraq, Cavabdeh öz öhdəliyini icra etmiş, Müqavilə üzrə nəzərdə tutulmuş ilk rüb üçün taxılı İddiaçıya təhvil vermişdir.

Müqavilənin 1.1-ci maddəsinə əsasən, Müqavilə üzrə Satıcı, yəni Cavabdeh tərəf 2 200 000 ABŞ dolları dəyərində 10 000 ton taxılı Alıcıya (İddiaçı tərəfə) təhvil verməyi, Alıcı isə, öz növbəsində Satıcının həmin Mallarını təhvil alıb haqqını ödəməyi öhdəsinə götürmüşdür. Yəni Cavabdehin əsas öhdəliyi Müqavilədə göstəriləni kimi taxılı “təhvil vermək” olmuşdur. Öhdəliyin icra edilib-edilmədiyini aydınlaşdırmaq üçün ilk olaraq, Müqavilədə ifadə edilmiş “təhvil vermək” ifadəsinin hansı mənaya gəldiyini dəqiqləşdirmək lazımdır.

Mülki Məcəllənin 404.1-ci maddəsinə əsasən, Müqavilə şərtlərini təfsir edərkən məhkəmə təkcə müqavilədəki **söz və ifadələrin hərfi mənasını deyil, həm də tərəflərin iradə ifadəsinin həqiqi mənasını, bütövlükdə müqavilənin hərfi mənasının onun digər şərtləri və mənası ilə müqayisəsini** nəzərə alır. Həmçinin təfsir zamanı bütün müvafiq hallar, o cümlədən müqaviləyə qədərki danışıqlar və yazışmalar, tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərində yaranmış praktika, işgüzar adətlər, tərəflərin sonrakı hərəkətləri nəzərə alınır.⁶ Belə ki, tərəflər arasındakı Müqavilənin müddəalarını təfsir edərkən sadəcə sözlərin ifadə etdiyi mənanı yox, ümumilikdə, müddəanın əks etdirdiyi ümumi mənanı əsas götürmək lazımdır. Nəzərə alsaq ki, Müqavilədə tərəflərin öhdəliyi aydın göstərilərsə də, onların icrası üçün lazımı hərəkətlərin (taxılın daşınması, nəqliyyatın seçilməsi)

⁶ Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, maddə 404.2 (1999)

yerinə yetirilməsi detallı əks etdirilməmişdir. Bu mənada, əşyanın verilməsi dedikdə, Tərəflər arasında mövcud olan münasibətlərdən asılı olaraq, bu və ya digər üsul və vasitə əşyanın verilməsi hesab oluna bilər (məsələn, yükün nəqliyyat şirkətinə verilməsi).⁷

Həmçinin, Müqavilə mətnindən də anlaşıldığı kimi, əşyanı daşımaq və nəqliyyat şirkətini seçmək öhdəliyi Satıcının, yəni Cavabdeh tərəfin üzərinə qoyulmuşdur. Eyni zamanda Mülki Məcəllənin 631.2-ci maddəsinə əsasən, Müqavilədə malların hansı nəqliyyat növü ilə və ya hansı şərtlərlə çatdırıldığına müəyyənləşdirilmədiyi hallarda nəqliyyat növünü seçmək və ya malların çatdırılması şərtlərini müəyyənləşdirmək hüququ, əgər qanunvericilikdən, öhdəliyin mahiyyətindən və ya işgüzar dövrüyyə adətlərindən ayrı qayda irəli gəlmirsə, mal göndərənə mənsubdur. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının malların beynəlxalq alqı-satqısına dair müqavilələr haqqında Konvensiyanın 31 (a) maddəsinə görə, alıcı malları hər hansı digər müəyyən yerə göndərməli deyilsə, alqı-satqı müqaviləsi malların daşınmasını nəzərdə tutursa - malların alıcıya verilməsi məqsədi ilə birinci daşıyıcıya təhvil verilməsi onun göndərmə ilə bağlı öhdəliyinin icra edilməsidir. Yəni, Cavabdeh təhvil vermə ilə bağlı ilk öhdəliyini- malı nəqliyyat şirkəti ilə müvafiq qaydada razılaşıaraq göndərmə öhdəliyini yerinə yetirmişdir. Eyni zamanda Mülki Məcəllənin 570.1.2-ci maddəsinə əsasən, əşya müqavilədə nəzərdə tutulan müddətdə lazımı yerdə verilməyə hazır olduqda və müqavilənin şərtlərinə müvafiq surətdə alıcı bundan xəbərdar olduqda əşya alıcının ixtiyarına verilmiş sayılır. İddiaçının ilkin arbitraj bildirişində Cavabdehin Müqavilə üzrə ilk dəfə 2022-ci ilin fevral ayında olmaqla, rübdə bir dəfə 2 500 ton taxıl təmin etməli olduğu vurğulanmışdır, yəni alıcı müvafiq məlumatla malik olmuşdur. Həmçinin taxıl dolu maşının 20 fevral tarixində qəzaya düşməsi, Cavabdehin taxılı verməyə hazır olmasını, yəni **öhdəliyini icra etmə niyyətini tam olaraq göstərir**. Belə olan halda, taxıl alıcının ixtiyarına verilmiş hesab edilməlidir. Müqavilənin 4.1-ci bəndinə əsasən, tərəflər Müqaviləni yüksək peşəkar standartlara uyğun icra etməlidir. Buna uyğun olaraq, Cavabdeh tərəf nəqliyyat şirkəti ilə razılaşmış və ilk rüb üçün nəzərdə tutulmuş 2500 ton taxılı alıcıya təhvil verilməsi üçün nəqliyyat şirkətinin sərəncamına vermişdir, bununla da təhvil vermə öhdəliyini yüksək peşəkarlıqla icra etmişdir. Lakin həmin mal 20 fevral 2022-ci ildə baş vermiş yol qəzasında tam məhv olmuşdur, lakin bu Cavabdehin öhdəliyini icra etməsini mübahisələndirməyə əsas vermir.

İddiaçı iddia etmişdir ki, növlü əşya fərdi-müəyyən əşyaya çevrilməməsi səbəbindən Cavabdeh tərəf öz vəzifəsini icra etmiş hesab edilməməlidir. Burada fərdi-müəyyən əşyanın nə olduğuna diqqət çəkmək lazımdır. Mülki Məcəllənin 135.7-ci maddəsinə əsasən, Başqa əşyalardan yalnız özlərinə xas

⁷ Əsədov Bağır, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin elmi-praktik kommentariyası, 426 (2017)

əlamətlərə görə ayrılmış fərdi-müəyyən əşyalar əvəzedilməz əşyalar sayılır. Növ əlamətlərinə görə fərqlənən, dövrüyyədə adətən say, ölçü və ya çəki ilə (2500 ton taxıl) müəyyənləşdirilən daşınar əşyalar isə əvəzedilən əşyalar sayılır. Yəni, burada taxılın hər hansı öhdəliyin icrasından asılı olaraq, fərdi-müəyyən əşyaya çevrilməsinə ehtimal vermək ağlabatan deyildir. Mülki Məcəllənin 438-ci maddəsinə görə, əgər müqavilənin predmeti əvəz edilə bilən əşyadırsa (növlü əşya), borclu öhdəliyi həmişə icra etməyə borcludur. Bu baxımdan Cavabdeh müqavilə üzrə öz öhdəliyini Məcəllənin tələbini nəzərə almaqla yerinə yetirmişdir. Həmçinin, Cavabdeh öhdəliyini tam şəkildə icra etməsi səbəbindən əşyanın növünün mübahisələndirməsi İddiaçıya öhdəliklərini yerinə yetirməkdən boyun qaçırmaq üçün xüsusi bir əsas qazandırmayacaqdır. İddiaçının Mülki Məcəllənin 437-ci maddəsinin 2-ci hissənin 438-ci maddəyə daha uyğun olması və burada əks etdirilməsini istəməsi arbitrajın məqsədlərinə uyğun deyildir, belə ki, arbitraj prosesində məsələnin həlli proqnozlarına deyil, real qanunvericiliyə əsaslanmalıdır.

IV. Taxılın qəza nəticəsində məhv olmasına görə məsuliyyət İddiaçıya aiddir.

A) Müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar olan risklər İddiaçıya məxsusdur və o öz öhdəliklərini icra etməlidir.

Öncədən də qeyd edildiyi kimi, taxılın təhvil verilməsi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi zamanı nəqliyyat şirkətinin seçilməsi, təhvil yeri, eləcə də fors-major hallarda riskin kimə aid olması barədə Müqavilədə hər hansı müddəa göstərilməmişdir. Detalların ətraflı şəkildə təsvir edilməməsi səbəbindən Müqavilədə göstərilmiş şərtlər və öhdəliklərə əsasən, Beynəlxalq Ticarət Palatasının satıcıdan alıcıya çatdırılması zamanı tərəflər arasındakı münasibətləri tənzimləyən Beynəlxalq Kommersiya Şərtləri (Incoterms) Müqavilə üzrə risklərin və xərclərin müəyyənləşdirməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Müqavilə mətnindən də anlaşılır ki, Incoterms`ə uyğun olaraq, təhvil **CPT (CARRIAGE PAID TO) – təyin olunmuş yerdə daşınma xərcləri ödənilmiş təhvil formasında olacaqdır. Bu** çatdırılma şərti ilə müəyyən edilmiş daşınmada Satıcı malın Alıcının ölkəsində yerləşən təyinat yerinə aparılmasına və həmçinin, Alıcının anbarına malı apararı daşıyıcıya təhvil verilməsinə cavabdehlik daşıyır. Belə ki, Mal əsas nəqliyyata yüklənib yola çıxdıqdan sonra xərclər satıcıda qalsa da, risklər alıcıya keçir.⁸

⁸ Incoterms 2020: Transport obligations, costs and risks (2020), <https://2go.iccwbo.org/incoterms-2020-practical-freewallchart.html> (last visited Nov. 11, 2022)

Eyni zamanda Malların beynəlxalq alqı-satqısına dair müqavilələr haqqında Konvensiyanın 67-ci maddəsinə əsasən, Alqı-satqı müqaviləsi malların daşınmasını nəzərdə tutduqda və satıcı malları hər hansı xüsusi yerdə təhvil verməli deyilsə, risk malların alıcıya verilməsi üçün alqı-satqı müqaviləsinə uyğun olaraq birinci daşıyıcıya təhvil verildiyi anda alıcıya keçir. Yəni, Müqavilədə təhvil verilmə üçün xüsusi bir məntəqənin olmaması və daşınma öhdəliyinin kimə aydın olmasının dəqiq ifadə edilməməsi səbəbindən, **qəza ilə bağlı bütün risklər İddiaçı tərəfə aiddir, və burada, Cavabdeh heç bir öhdəlik daşımır.** Həmçinin 66-cı maddəyə əsasən, riskin alıcıya keçməsindən sonra malların itirilməsi və ya zədələnməsi alıcını qiyməti ödəmək öhdəliyindən azad etmir, bir şərtlə ki, belə itirilmə və ya zədələnmə satıcının hərəkət və ya hərəkətsizliyi nəticəsində baş verməsin. Xüsusilə bildirmək lazımdır ki, **qəza Cavabdeh tərəfin təqsiri nəticəsində baş verməmiş, əksinə nəqliyyat şirkəti yolda olarkən baş vermişdir.** Qəza baş verdikdən sonra İddiaçı tərəfə göstərilən məsələ ilə bağlı elektron poçt ünvanlanmış və təqdim edilmiş 2 500 ton buğda üçün ödənilməli olan 550 000 ABŞ dolları vəsaiti Müqaviləyə uyğun olaraq 5 iş günü ərzində ödəməsi tələb edilmişdir və bu tələb də tam əsaslı və məqsəduyğundur.

B) Qəza fors-major halıdır və buna görə Cavabdeh heç bir məsuliyyət daşımır.

Müqavilənin 6.1-ci maddəsinə əsasən, fors-major qismində Müqavilə Tərəflərinin əvvəlcədən gözləmədiyi, Müqavilə üzrə öhdəliklərin icrasına mane olan, hər hansı bir tərəfin və ya tərəflərin subpodratçılarının yanlışlığı və ya ehtiyatsızlığı səbəbindən meydana gəlməyən, qarşısı məntiqi üsullarla alınma bilinməyən müstəsna vəziyyət, nəzarətdən kənara çıxan hadisələr nəzərdə tutulur. Aydındır ki, qəzanın baş verməsi nə Cavabdeh, nə də İddiaçı tərəfindən gözlənilməyən və qarşısı alınma bilməyən müstəsna vəziyyət yaratdığından **fors-major hadisə hesab olunmalıdır.** Avtomobil nəqliyyatı haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 54.1-ci maddəsinə əsasən, yükün və ya baqajın daşınma üçün qəbul edildiyi vaxtdan yükə, sərnişinə və ya digər səlahiyyətli şəxsə təhvil verilənədək itirilməsinin, əskik çıxmasının və ya zədələnməsinin (xarab olmasının) daşıyıcının təqsiri olmadan baş verdiyi sübut edilmədikdə, daşıyıcı məsuliyyət daşır.

Nəqliyyat haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 18.1-ci maddəsinə əsasən, daşıyıcı müştəridən yükü və ya baqajı daşımaya qəbul etdiyi andan onu yükə (sərnişinə) təhvil verənə qədər həmin yükün və ya baqajın qorunmasını təmin etməlidir. Həmin maddənin 18.2-ci bəndinə əsasən, yükün və ya baqajın itməsinin, əskik çıxmasının və zədələnməsinin (xarab olmasının) daşıyıcının təqsiri olmadan (Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş

hallarda daşıyıcıdan asılı olmayan səbəblərdən) baş verdiyi sübut edilmədikdə, daşıyıcı müvafiq normativ hüquqi aktlarda, ayrı-ayrı nəqliyyat növləri üzrə məcəllələrdə, nizamnamələrdə və ya müqavilədə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyır. Yəni nəqliyyat şirkətinin məsuliyyət daşması üçün baş verən qəzada təqsirinin olmaması əsas şərtidir. 18.2-ci maddənin istinad etdiyi hallar Mülki Məcəllənin 859.3-cü bəndində aşağıdakı kimi göstərilmişdir: 1) risk məlum olsa da, yükün xarakteri və ya nəqliyyat vasitəsinin birbaşa təyinatı; 2) yük göndərən və ya yük alanın təqsiri və ya göstərişi; 3) daşıyıcının lazımi vicdanlılığı şəraitində qarşısı alınması mümkün olmayan hallar.

Qeyd etməliyə ki, Müqaviləyə əsasən, ilk rüb üzrə taxılın daşınmasının fevralda, yəni qış fəslində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur və bu da müvafiq olaraq, **qəza riskinin müstəsna dərəcədə artması deməkdir**. Belə güman edilməlidir ki, İddiaçı tərəf bu halla razılaşıaraq mövcud riskləri ön görmüş və buna razılığını müqaviləni imzalayaraq ifadə etmişdir. Göründüyü kimi, nəqliyyat şirkəti lazımi vicdanlılıq şəraitində hərəkət etmişdir və qarşısı alın bilməyən halın (qəzanın) baş verməsində heç bir təqsiri yoxdur, buna görə də məsuliyyətə cəlb olunmamalıdır. Bu zaman belə bir sual yaranır: “Riskə görə məsuliyyət kimin üzərinə düşür”?

Mülki Məcəllənin 152.10-cu maddəsinə əsasən, əmlakın təsadüfən məhv olması və ya təsadüfən zədələnməsi riski, əgər bu Məcəllədə və ya müqavilədə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, mülkiyyətçisinin üzərinə düşür. Mülki Məcəllənin 181.1-ci maddəsinə əsasən, Daşınar əşyaya mülkiyyət hüququnun əldə edənə verilməsi üçün mülkiyyətçi əşyaya sahibliyi həqiqi hüquq əsasında ona verməlidir. Əşyaya sahibliyin verilməsi halları isə həmin maddənin 2-ci bəndində ifadə edilmişdir: “Əşyanın verilməsi bunlardır: əşyanın əldə edənə birbaşa sahibliyinə verilməsi, əşyaya dolayı sahibliyin müqavilə üzrə verilməsi, bu zaman əvvəlki mülkiyyətçi birbaşa sahib kimi qala bilər; mülkiyyətçinin üçüncü şəxsdən sahibliyi tələb etmək hüququnu əldə edənə verməsi.”⁹ Əşyaya sahibliyin vasitəsiz və vasitəli sahiblik kimi formaları vardır. Mülki Məcəllənin 160-cı maddəsinə əsasən, əşyanı məhdud əşya və ya şəxsi sahiblik hüququnun həyata keçirilməsi vasitəli sahiblik hesab olunur. Hazırkı işdə Cavabdeh Müqavilə əsasında taxılı (əşyanı) iddiaçıya göndərməklə sahiblik hüququnu ona vermişdir, yəni Cavabdeh vasitəli sahibdir. **Vasitəli sahib tərəfindən əmlak üzrə sahibliyin müqavilə üzrə verilməsi əşyanın verilməsi hesab olunur.**¹⁰ Buna görə də əşyanın

⁹ Yuxarıda istinad 6, maddə 181.2

¹⁰ Əsədov Bağır, yuxarıda istinad 7, 465

mülkiyyətçisi Cavabdeh deyil İddiaçı tərəfdir, yəni daşınma riskləri ilə bağlı bütün məsuliyyət İddiaçı tərəfə aiddir.

V. Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiqi şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsidir.

İddiaçının mövqeyinə əsasən, qiymət artımı fors-major və şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi hesab olunmur və bu səbəblə Cavabdehin Müqaviləni ləğv etmək və ya razılaşıdırılmış qiymətdə hər hansı dəyişiklik etmək hüququ yoxdur. Lakin işin hallarından da görüldüyü üzrə müqaviləyə Cavabdeh tərəfindən xitam verməyə əsas birbaşa qiymət artımı deyil, Atlantida Krallığı tərəfindən sanksiyaların tətbiqi olmuşdur. Buna görə də ilk növbədə Atlantida Krallığı tərəfindən tətbiq olunan sanksiyaların tərəflər üçün hüquqi əhəmiyyətini müəyyənləşdirmək lazımdır.

Qeyd etməliyik ki, ayrı-ayrı ölkələrin mülki qanunvericiliyi icranın mümkün olmamasını öhdəliyə xitam verilməsinin əsaslarından biri hesab edir. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi də belə əsası nəzərdə tutur. Mülki Məcəllənin 556-cı maddəsinə əsasən, icra mümkün olmadıqda, yəni icra edilməmə tərəflərin heç birinin cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldikdə, öhdəliyə xitam verilir. Eyni zamanda öhdəliyin icrasını mümkün edən hallar qanunvericiliyə əsasən qarşısızalmaz qüvvə (fors-major hadisəsi) və şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi hesab olunur. Hazırki işdə də Cavabdeh tərəfindən Rusiyaya tətbiq olunan sanksiyalar nəticəsində öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi kimi diqqətə alınmalıdır.

Cavabdeh tərəfindən göndərilmiş xitam bildirişində tərəflər arasında bağlanmış 10 dekabr 2021-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsi üzrə öhdəliklərin icra edilməsinin mümkün olmadığı qeyd olunmuşdur. Belə ki, Cavabdeh tərəfindən İddiaçıya təqdim edilməli olan taxılların Rusiya Federasiyasından ixrac edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Lakin 6 mart 2022-ci il tarixində Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiya Federasiyasına qarşı sanksiyalar tətbiq edilməsi nəticəsində Cavabdeh tərəfindən malların İddiaçıya təqdim edilməsi mümkün olmamış və qanunvericiliyin tələbinə əməl etmək məqsədilə Müqaviləyə Cavabdeh tərəfindən bildirişlə xitam verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 422.1-ci maddəsində qeyd olunmuşdur ki, tərəflərin müqavilə bağlayarkən əsas götürdükləri şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi, əgər müqavilədə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa və ya onun mahiyyətindən ayrı qayda irəli gəlmirsə, onun dəyişdirilməsinə və ya ləğv edilməsinə əsas verir. Şəraitin dəyişməsi o halda əhəmiyyətli sayılır ki, əgər tərəflər bu dəyişməni ağlabatan şəkildə əvvəlcədən görə bilsəydilər, müqaviləni əhəmiyyətli

dərəcədə fərqlənən şərtlərlə bağlayar və ya ümumiyyətlə, bağlamazdılar. Belə ki, Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiq olunacağı tərəflər tərəfindən əvvəlcədən məlum olsaydı, malların başqa ölkə üzərindən və başqa üsullarla ixracı nəzərdə tutular və ya müqavilə bağlanmazdı. İddiaçı və Cavabdeh tərəfindən malların Rusiyadan ixracı əsası ilə müqavilənin bağlanması, hazırda isə bunun mümkün olmaması tərəflərin müqavilənin əsasında durmuş təsəvvürlərinin yanlış çıxması hesab olunmalıdır ki, bu da özlüyündə Mülki Məcəllənin 422.1-ci maddəsinə əsasən şəraitin dəyişməsinə bərabər tutulur.

Şəraitdə əsaslı dəyişiklik prinsipi müqavilələrin ləğvi üçün səbəblərindən biridir. Müəyyən edilmişdir ki, hər bir müqavilə müəyyən hallarla (şərtlərlə) bağlanır, bu hallar müqavilənin bağlandığı müddətdən sonra əsaslı şəkildə dəyişə bilər. Müqavilələr Hüququ haqqında Vyana Konvensiyasının 62-ci maddəsində qeyd olunur ki, müqavilənin bağlanması zamanı mövcud olan vəziyyətə münasibətdə baş verən və tərəflərin öncədən nəzərdə tutmadığı köklü dəyişikliyə, aşağıdakı hallar istisna olmaqla, müqavilənin ləğv edilməsi və ya ondan çıxmaq üçün əsas kimi istinad etmək olmaz: a) bu cür vəziyyətin mövcudluğu tərəflərin müqavilənin onlar üçün məcburiliyinə razılığının əhəmiyyətli əsasını təşkil etmişdir və b) vəziyyətin dəyişməsi nəticəsində müqavilə üzrə hələ də yerinə yetirilməli olan öhdəliklərin əhatəsi əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir.

Beynəlxalq Hüquq Komissiyası adıçəkilən maddənin layihəsinə dair şərhərdə şəraitin əhəmiyyətli dəyişməsi ilə bağlı şərtləri 5 elementdə ümumiləşdirir:

1. Dəyişiklik müqavilənin bağlanması zamanı mövcud olan müəyyən hallara baş verməlidir.
2. Dəyişiklik əsaslı olmalıdır.
3. Dəyişiklik tərəflər tərəfindən gözlənilməz olmalıdır.
4. Belə şərtlərin mövcudluğu müqaviləyə riayət etmək üçün kompromis əsasını təşkil etməlidir.
5. Vəziyyətlərin dəyişməsi gələcəkdə Müqavilə əsasında məcburi öhdəliklərin köklü dəyişməsi ilə nəticələnməlidir.

Mövcud vəziyyətdə sanksiyaların tətbiqində hər 5 element mövcuddur:

1. Müqavilə bağlanan zaman malların Rusiyadan ixracı tərəflərin bu müqavilə üçün razılığının əsasını təşkil edən şərtlərdən biri olmuşdur və hazırda tətbiq olunan sanksiyalar məhz malların Rusiyadan ixracı ilə bağlı maneələr yaradır.
2. Hazırda malların Rusiyadan ixracının mümkünsüzlüyü tərəflərdən asılı olmayan səbəbdən, Atlantida Krallığı tərəfindən qəbul edilmiş qanunla əlaqədar yaranmışdır.

3. İki dövlət arasında münasibətlərin gözlənilməz dəyişməsi və sanksiyaların tətbiqi fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən təxmin edilə bilən hadisələr deyil.
4. Tərəflərin malların Rusiyadan ixracı barədə razılaşması və hazırda isə tətbiq olunan sanksiyalar nəticəsində mümkünsüzlüyü bir-birinə ziddiyyət yaradır.
5. Vəziyyətin dəyişməsi Cavabdeh tərəfindən öhdəliklərin icrasını mümkünsüz etdiyi üçün yaranmış situasiyanı Cavabdeh tərəfindən yerinə yetirilməli olan öhdəliklərin köklü dəyişməsi olaraq dəyərləndirmək məqsədəuyğundur.

UNIDROIT prinsiplərinin şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi ilə bağlı 6.2.2-ci maddəsi də işin həlli üçün olduqca əhəmiyyət daşıyır. Həmin maddədə müəyyən olunmuşdur ki, hadisələrin baş verməsi bir tərəfin öhdəliyinin dəyərini artırdığına, yaxud da azaltdığına görə müqavilənin tarazlığının da əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsinə səbəb olur. Lakin baş verən hadisə o zaman şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi hesab olunur ki, 6.2.2-ci maddənin a, b, c və d bəndlərinə uyğun olsun. Müvafiq maddənin d bəndinə əsasən, hadisənin şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi hesab olunması üçün şərtlərdən biri budur: hadisələrin baş vermə riski əlverişsiz tərəf tərəfindən ehtimal edilmirdi. Bu halda sanksiyaların tətbiqinin Cavabdeh tərəfindən ehtimalının mümkünlüyü məsələsi ortaya çıxır. Belə ki, müvafiq Müqavilə İddiaçı və Cavabdeh arasında 10 dekabr 2021-ci il tarixində Bakı şəhərində bağlanmışdır. Rusiya və Ukrayna arasında müharibə isə 24 fevral 2022-ci il tarixindən etibarən başlamışdır. Atlantida Krallığı da müharibəni əsas göstərərək 6 mart 2022-ci ildə Rusiyaya qarşı sanksiyalar qəbul etmiş, qadağalar müəyyənləşdirmişdir. Baş vermiş hadisələr arasındakı zaman ardıcılığı və müddət nəzərə alınarsa, onların Cavabdeh tərəfindən əvvəlcədən hesablanması ehtimalının mümkünsüzlüyü aydın olur.

6 mart 2022-ci tarixində Atlantida Krallığında Rusiya Federasiyasına qarşı sanksiyaların tətbiq edilməsi barədə qanunda birbaşa olaraq qeyd olunur ki, Rusiya Federasiyasında fəaliyyət göstərən istənilən kommersiya hüquqi şəxsi ilə müqavilə imzalamaq, oradan mal ixrac etmək və ya ona ödəniş etmək, eyni zamanda Rusiya Federasiyasında fəaliyyət göstərən istənilən banklardakı hesablara ödəniş etmək qadağandır. Bu qadağanı pozan Atlantida Krallığının vətəndaşları, həmçinin hüquqi şəxsləri isə qanunvericiliyə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyır. Qəbul edilmiş qərardan çıxarışın mətnindən aydın olduğu kimi malların tərəflər arasında razılaşdırıldığı kimi Rusiyadan ixracı hüquq pozuntusu yaradır və Cavabdehin Atlantida Krallığı qarşısında məsuliyyət daşmasına səbəb olur. Belə ki, işin hallarında da göstərilmişdir ki, Cavabdeh Atlantida Krallığında qeydiyyatdan keçmişdir

və fəaliyyət göstərir. Nəticədə Cavabdehin öhdəliklərinin həyata keçirilməsi hüquqpozuntusu yaratdığı üçün həmin öhdəliklərin icrası tamamilə mümkün deyildir.

Beynəlxalq təcrübəyə əsasən, bəzən müqavilə bağlayan tərəflər xarici iqtisadi əqdə belə bir şərt nəzərdə tuturlar ki, beynəlxalq və dövlətlər tərəfindən müəyyən olunan qadağanedici tədbirlər öz öhdəliyini yerinə yetirməyən tərəfi məsuliyyətdən azad etmək üçün əsas ola bilməz. Belə hallarda müvafiq tərəf öhdəliyi icra etməmək nəticəsində qarşı tərəfə vurduğu zərərin əvəzini ödəməlidir. Lakin İddiaçı və Cavabdeh arasında bağlanmış Müqavilənin mətninə nəzər yetirdikdə bu barədə hər hansı bir maddə olmadığı aydın şəkildə görünür. Bu da deməkdir ki, İddiaçı yaranmış vəziyyət nəticəsində öhdəliyin icra olunmaması ilə əlaqədar Cavabdehdən hər hansı zərərin əvəzini tələb edə bilməz.

VI. İddiaçı Cavabdeh “Soba” LTD-dən öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar ödəniş tələb edə bilməz.

İddiaçı “Supermarket” MMC Cavabdeh “Soba” LTD-dən 1 000 000 dollar məbləğində əsas ödəniş, bundan əlavə isə dəbbə pulu və qanunvericiliyə əsasən uçot faiz dərəcəsi ilə faiz ödənişi tələb etmək hüququ olduğunu iddia etmişdir. Bu hüququn isə Cavabdeh “Soba” LTD tərəfindən öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar yarandığını bildirmişdir.

İddiaçı və Cavabdeh arasında bağlanmış müqavilənin 8-ci maddəsi tərəflərin məsuliyyətini müəyyən edir. Həmin maddəyə görə, öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi və ya lazım olan şəkildə yerinə yetirilməməsi hallarında təqsirli tərəf Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan mülki qanunvericiliyinə müvafiq olaraq zərərçəkmiş tərəfə öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi nəticəsində vurulmuş maddi və ya mənəvi zərəri ödəməlidir. İddiaçı tərəf Müqavilənin müvafiq maddəsini qeyd edərək Cavabdehin məsuliyyətə cəlb olunmasını tələb edir. Lakin Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 556-cı maddəsinə əsasən, **icra mümkün olmadıqda, yəni icra edilməmə tərəflərin heç birinin cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldikdə, öhdəliyə xitam verilir.** İşin faktiki hallarından və yuxarıda qeyd olunan əsaslandırılmadan görüldüyü kimi hazırkı işdə Cavabdeh tərəfindən öhdəliyin icrası mümkün olmamışdır, yəni öhdəliyin icra edilməməsi ondan asılı olmayan haldan irəli gəlmişdir. Bu isə Cavabdeh üçün öhdəliklərin icrasına xitam verilmə olaraq dəyərləndirilməlidir. Nəticədə xitam olunmuş və artıq mövcud olmayan bir öhdəliyin icra edilməməsi ilə əlaqədar Cavabdehi məsuliyyətə cəlb etmək əsassız və qanunaziddir.

Öhdəliyin icra olunmama səbəbi Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi üçün məsuliyyətə səbəb olma baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Belə ki, Mülki Məcəllənin 448.2-ci maddəsində qeyd olunur ki, borclu öz öhdəliklərinin hər bir təqsirli pozuntusu (hərəkət və ya hərəkətsizlik) üçün məsuliyyət daşıyır. Maddənin məzmunundan görüldüyü üzrə tərəf yalnız təqsiri olduqda öhdəliyin pozuntusuna görə məsuliyyət daşıyır. Lakin Cavabdeh tərəfindən öhdəliyin icra edilməməsi onun təqsiri ilə bağlı deyil, Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiqi ilə əlaqədardır. Eyni zamanda Mülki Məcəllənin 448.4-cü maddəsinin göstərişinə əsasən borclu öhdəliyin pozulmasına görə bu şərtlə məsuliyyət daşımır ki, pozuntunun onun cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldiyini və müqavilə bağlanarkən onun həmin halı nəzərə ala biləcəyini, yaxud bu halı və ya onun nəticələrini istisna edə və ya aradan qaldıra biləcəyini gözləməyin mümkün olmadığını sübuta yetirsin. Bu halda Cavabdeh tərəfindən öhdəliyin icra edilməmə səbəbini yenidən qeyd etmək ehtiyacı yaranır. Belə ki, Cavabdeh öhdəliklərini şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi ilə əlaqədar yerinə yetirməmişdir. Cavabdehin öhdəliyinin icrasının şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi ilə bağlı olduğunu yuxarıda əsaslandırıdığımız görə təkrarçılığa yol verməmək məqsədilə bir daha təhlil etməyi vacib hesab etmirik. Ümumi olaraq qeyd etmək istərdik ki, şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi öhdəliyin icra olunmamasının gözlənilməz, Cavabdehdən irəli gəlməyən bir hal olduğunu sübut edir. **Bununla da İddiaçı tərəfindən Cavabdehə qarşı öhdəliyin icra edilməməsi ilə əlaqədar ödəniş tələbinin qanuni əsasının olmadığı ortaya çıxır.**

VII. İddiaçının Cavabdeh tərəfindən uçot faiz dərəcəsində faiz və arbitraj xərclərinin ödənilməsini tələb etmək hüququ yoxdur.

1. İddiaçının da bildirdiyi kimi, uçot faiz dərəcəsində faizin ödənilməsi öhdəliyini yalnız öz gəsinin pul vəsaitini qanunsuz saxlamaqla, onu qaytarmaqdan boyun qaçırmaqla, onun ödənilməsini digər şəkildə gecikdirməklə və ya başqa şəxsin hesabına pul vəsaitini əsassız əldə etməklə və ya toplamaqla ondan faydalanmağa görə müəyyən edir. Həmçinin, “faydalanmaq” ifadəsi burada MM-in 152.3-cü maddəsində göstərilmiş gəlirin, artımın, bəhərin və ya sair maddi xeyirin əmələ gəlməsini nəzərdə tutulur.

İddiaçı işin hallarını düzgün şərh etməyərək bu maddənin göstərişlərini yanlış şəkildə tətbiq etməyə çalışır. Belə ki, işin hallarından məlum olur ki, Cavabdeh taxılı İddiaçıya göndərmiş, yalnız mallar yolda baş vermiş qəza nəticəsində məhv olmuşdur. Bundan sonra Cavabdeh İddiaçıdan məhv olmuş malların dəyərinin ödənilməsini tələb etmiş və fors major hala (Rusiyaya tətbiq olunan sanksiyalara)

istinad edərək Müqavilə öhdəliklərini artıq davam etdirə bilməyəcəyini bildirmişdir. Yalnız bundan sonra İddiaçı Cavabdehin pul tələbinə etiraz etmişdir. İddiaçı Cavabdehin pul tələbini təmin etməmişdir. İddiaçının başqa ixracatçıdan taxıl alması ilə aralarındakı müqavilə münasibətləri faktiki olaraq sona çatmışdır. Həmçinin İddiaçı tərəfindən Cavabdehə heç bir öncədən ödəniş edilməmişdir.

Nəticə etibarlı ilə işin halları göstərir ki, Cavabdeh İddiaçının heç bir əmlakını:

- 1. Qanunsuz saxlamır;**
- 2. Onu qaytarmaqdan boyun qaçırmır;**
- 3. Onun ödənilməsini gecikdirmir.**

Cavabdehin sahibliyində İddiaçının, sadəcə olaraq, heç bir əmlakı yoxdur, lakin əgər olsaydı belə bu hal özü-özlüyündə MM-in 449-cu maddəsinin tətbiq edilməsi üçün kifayət olmazdı. MM-in 449-cu maddəsində göstərilən faizlərin tətbiq olunması üçün borclunun kreditorun əmlakından faydalanması əsasdır. Yəni əgər borclu kreditorun əmlakından faydalanmadan – yəni ondan gəlir, artım, bəhər və ya sair maddi xeyir əldə etmədən ona sahiblik edirsə, onda MM-in 449-cu maddəsi tətbiq olunmamalıdır.

2. İlk olaraq bildiririk ki, Müqaviləyə uyğun olaraq, Tərəflər doğrudan da, mübahisələrin arbitraj vasitəsi ilə həll olunmasını razılaşırsalar da, Müqavilədə həmin arbitrajın instusional və ya *ad hoc* olması göstərilir. Belə olan halda, xüsusən də, mövcud mübahisənin Azərbaycan Beynəlxalq Kommersiya Arbitrajı Məhkəməsində (BAKM) baxılmadığını nəzərə aldıqda, İddiaçının BAKM Əsasnaməsinə niyə istinad etdiyini başa düşürük və bunun əsassız olduğunu hesab edirik.

UNCITRAL Qaydalarının 42-ci maddəsinə əsasən, arbitraj xərcləri, prinsip etibarlı ilə, arbitrajda uğursuz olmuş tərəf tərəfindən çəkilir. Ancaq arbitraj tribunalı xərcləri tərəflər arasında uyğun gördüyü qaydada bölə bilər. Xərclərin kimin tərəfindən çəkilməsinə qərar vermək arbitrajın səlahiyyətində olduğu üçün bu tələblə bağlı heç bir əlavə rəyimiz yoxdur.

TƏLƏBLƏR

- I. Arbitraj tribunalının hazırkı mübahisəyə baxmağa səlahiyyəti yoxdur və mübahisəyə məhkəmələrdə baxılmalıdır.**

Atlantida Krallığının Mülki Prosesual Məcəlləsinin 522-ci maddəsinə əsasən “Atlantida Krallığının digər ölkələrə tətbiq etdiyi sanksiyalara əməl edən fiziki və hüquqi şəxslərə qarşı həmin sanksiyalar

ilə bağlı yaranan iddialar üzrə mübahisələrə” arbitrajda baxıla bilməz. Əgər iş arbitrajda baxıla bilməzsə, işin arbitraja yönəldilməsinə “Xarici arbitraj qərarlarının tanınması və icra edilməsi haqqında” BMT-nin 1958-ci il 10 iyun tarixli Nyu-York Konvensiyasının 2-ci maddəsinə, nə də “Beynəlxalq arbitraj haqqında” Qanunun 8-ci maddəsinə əsasən tələb edilə bilər. Eyni zamanda Cavabdeh İddiaçıya qarşı Atlantida Krallığında iddia qaldırmış, məhkəmə İddiaçının etirazına baxmayaraq, həmin mübahisəni icraata qəbul etmişdir. Bu səbəbdən hazırkı iş üzrə arbitraj tribunalının səlahiyyəti yoxdur. Əks təqdirdə arbitraj tribunalının qərarı Atlantida Krallığının müvafiq məhkəməsinin qərarı ilə ziddiyyət təşkil edəcəkdir.

II. Arbitraj tribunalı mübahisəyə baxmaq barədə səlahiyyətinin olması nəticəsinə gələrsə, Cavabdeh tərəfindən heç bir öhdəliyin pozulmaması barədə qərar qəbul edilsin.

Mülki Məcəlləsinin 556-cı maddəsinə əsasən, icra mümkün olmadıqda, yəni icra edilməmə təərəflərin heç birinin cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldikdə, öhdəliyə xitam verilir. Hazırkı işdə Cavabdeh tərəfindən öhdəliyin icrası mümkün olmamışdır, yəni öhdəliyin icra edilməməsi ondan asılı olmayan haldan irəli gəlmişdir. Bu işə Cavabdeh üçün öhdəliklərin icrasına xitam verilmə olaraq dəyərləndirilməlidir. Eyni zamanda Mülki Məcəllənin 448.4-cü maddəsinin göstərişinə əsasən borclu öhdəliyin pozulmasına görə bu şərtlə məsuliyyət daşımır ki, pozuntunun onun cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldiyini və müqavilə bağlanarkən onun həmin halı nəzərə ala biləcəyini, yaxud bu halı və ya onun nəticələrini istisna edə və ya aradan qaldıra biləcəyini gözləməyin mümkün olmadığını sübuta yetirsin. Belə ki, Cavabdeh öhdəliklərini şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi ilə əlaqədar yerinə yetirməmişdir. Ümumi olaraq şəraitin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi öhdəliyin icra olunmamasının gözlənilməz, Cavabdehdən irəli gəlməyən bir hal olduğunu sübut edir. Bununla da İddiaçının Cavabdehə qarşı öhdəliyin icra edilməməsi ilə əlaqədar iddiası əsassız və qeyri-qanunidir.

III. Əgər arbitraj tribunalı mübahisəyə baxmaq barədə səlahiyyətinin olması qənaətinə gələrsə, Cavabdehə ödənilməli məbləğ iddia məbləğindən çıxıldıqdan sonra yerdə qalan məbləğin üzərinə heç bir faiz və dəbbə pulu gəlinmədən ödənməsi qəət edilsin.

Mülki Məcəllənin 448.2-ci maddəsində qeyd olunur ki, borclu öz öhdəliklərinin hər bir təqsirli pozuntusu (hərəkət və ya hərəkətsizlik) üçün məsuliyyət daşıyır. Maddənin məzmunundan göründüyü üzrə tərəf yalnız təqsiri olduqda öhdəliyin pozuntusuna görə məsuliyyət daşıyır. Lakin Cavabdeh tərəfindən öhdəliyin icra edilməməsi onun təqsiri ilə bağlı deyil, Atlantida Krallığı tərəfindən Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiqi ilə əlaqədardır. Bu səbəblə İddiaçı tərəf Cavabdeh tərəfindən göndərilən 2500 ton taxıl üçün 550 000 ABŞ dolları dəyərində ödəniş etməlidir. Cavabdeh

tərəf öhdəliklərini pozmadığı və ya gecikdirmədiyi üçün iddia tələbinin üzərinə faiz və dəbbə pulu hesablanması tamamilə əsassız və qanunsuzdur. Nəticə olaraq, İddiaçı tərəfin iddia tələbindən Cavabdehə ödənilməli olan 550 000 ABŞ dolları çıxılmalı və yerdə qalan məbləğin üzərinə heç bir faiz və dəbbə pulu hesablanmamalıdır.

ARBİTRAJA MÜRACİƏT

Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq Cavabdeh arbitraj tribunalından aşağıdakıları tələb edir:

1. Arbitraj tribunalının hazırkı mübahisəyə baxmağa səlahiyyəti yoxdur və mübahisəyə məhkəmədə baxılsın;
2. Arbitraj tribunalı mübahisəyə baxmaq barədə səlahiyyətinin olması nəticəsinə gələrsə, Cavabdeh tərəfindən heç bir öhdəliyin pozulmaması barədə qərar qəbul edilsin;
3. Əgər arbitraj tribunalı mübahisəyə baxmaq barədə səlahiyyətinin olması qənaətinə gələrsə, Cavabdehə ödənilməli məbləğ iddia məbləğindən çıxıldıqdan sonra yerdə qalan məbləğin üzərinə heç bir faiz və dəbbə pulu gəlinmədən ödənməsi qət edilsin.
4. Arbitraj və hüquqşünas xərcləri İddiaçı tərəfindən ödənilsin.